

HUZUREVLERİNDE MANEVİ DANIŞMANLIK VE REHBERLİK HİZMETİ VERECEK BİR PERSONELDE BULUNMASI GEREKEN VASIFLAR

 Şeref GÖKÜŞ^a

 Zahide YILMAZ^b

Öz

Yaşlılık döneminde manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetleri eğitim politikası, yeterlilik ölçütleri, sınırları ve kapsamı henüz tam olarak belirlenmemiş bir alandır. Yaşlılığını huzurevlerinde geçiren bireyler için manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin uygulanmasında istendik sonuçlar elde edilebilmesi için, konunun farklı yönlerini ele alan araştırmalar yapılması gerekmektedir. Huzurevleri, ülkemizde yaşayan 60 yaş üstü bireylere bakım ve rehabilitasyon hizmetleri veren kuruluşlardır. Burada kalan yaşlılar hayatlarının son deminde olmalarının psikolojisi ile zaman zaman manevi ve psikolojik desteğe ihtiyaç duymaktadırlar. Ölüm korkusu, yıpranma, güç kaybı, çeşitli hastalıkların çoğalması, terk edilmişlik duygusu, sevgi-saygı gereksinimlerinin doyurulmaması, ilgisizlik, toplumdan soyutlanma, ekonomik düşüş ve geleceğe dair ümitsizlik, buna yol açan nedenlerden bazıları olarak sıralanabilir.

Hem yaşlılık döneminin hassas bir dönem olması hem de fiziksel ve ruhsal anlamda çöküş yaşayan bu kimselere yapıcı ve verimli bir destek sağlanabilmesi için, huzurevlerinde kalan bireylere bu hizmeti sunacak olan görevlilerin bir takım niteliklerle donatılması gerekmektedir. Bu bağlamda çalışmanın amacı, huzurevlerinde manevi danışmanlık ve rehberlik hizmeti verecek olan Diyanet İşleri Başkanlığı personeline bulunması gereken vasıfların incelenmesidir. Söz konusu amaca binaen çalışmada literatür taraması yöntemi kullanılmıştır. Konuyla ilgili yapılan araştırmalar ve elde edilen bilgiler neticesinde huzurevlerinde manevi danışmanlık yapacak olan personelin görevlerini daha doğru, tutarlı ve nitelikli bir şekilde yürütebilmesi için şu vasıflara sahip olması gerektiği tespit edilmiştir: Din bilimlerine hâkim olma, manevi danışmanlık ve rehberlik faaliyetlerini yürütebilecek bilgi ve donanıma sahip olma, yaşlılık döneminin gelişim özelliklerini ve sorunlarını bilme ve son olarak, insani ilişkilerini sevgi ve empati üzerine kurma.

^a Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, serefmut06@hotmail.com

^b Doktora Öğr., Akdeniz Üniversitesi, zzhdylmz@gmail.com

Anahtar kelimeler: Din Eğitimi, Manevi Danışmanlık ve Rehberlik, Diyanet İşleri Başkanlığı, Din Hizmetleri, Huzurevleri.

THE QUALIFICATIONS THAT MUST BE FOUND IN A STAFF TO PROVIDE SPIRITUAL COUNSELLING AND GUIDANCE IN NURSING HOUSES

Spiritual counselling and guidance services in the old age is an area that has not yet been fully determined in terms of education policy, qualification criteria, limits and scope. In order to achieve desired results in the implementation of spiritual counselling and guidance services for individuals who spend their old age in nursing homes, researches on different aspects of the subject are required. Nursing homes are institutions that provide care and rehabilitation services to individuals over the age of 60 living in our country. The elderly people staying here need spiritual and psychological support from time to time due to the psychology of being at the end of their lives. Fear of death, weariness, loss of strength, the increase of various diseases, the feeling of abandonment, the lack of satisfaction of love-respect needs, apathy, isolation from society, economic decline and hopelessness about the future can be listed as some of the reasons leading to this.

In order to ensure that the old age is a sensitive period and to provide constructive and productive support to these people who experience physical and mental decline, the staff who will provide this service to the individuals staying in nursing homes should be equipped with certain qualifications. In this context, the aim of this study is to examine the qualifications of the Presidency of Religious Affairs personnel who will provide spiritual counselling and guidance services in nursing homes. For this purpose, literature review method was used in the study. As a result of the researches and the information obtained on the subject, it has been determined that the personnel who will provide spiritual counselling in nursing homes should have the following qualifications in order to carry out their duties in a more accurate, consistent and qualified manner: Mastering religious sciences, to have the knowledge and equipment to carry out spiritual counselling and guidance activities, to know the developmental characteristics and problems of old age period and finally, to build human relations on love and empathy.

[The Extended Abstract is at the end of the article.]

Giriş

Türkiye’de ilk defa 1930 yılında 1580 sayılı yasa ile Belediyelere yaşlıları koruma, yaşlı evleri yapma ve onları yönetme sorumluluğu

verilmiştir. Bunun üzerine ülkemizde “aceze evleri, güçsüzler yurdu, düşkünler evi” gibi isimler altında çeşitli illerde ilk huzurevi örnekleri görülmeye başlamıştır. Zamanla belediyelerin yanı sıra çeşitli dernekler ile bazı şahıslar da yaşlılar için yatılı hizmet veren yerler inşa etmişlerdir. 1963 yılında Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü’nün kurulmasının ardından plansız ve programsız bir biçimde yürütülen bu hizmetlere yeni bir rota çizilmiş ve bir sistem dâhilinde işlemesi için çalışmalara hız verilmiştir. Böylece Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı bünyesindeki ilk huzurevi 1966 yılında Konya’da açılmış; 1982’de ise Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu kurulmuştur. Bahsi geçen kurum; “Ekonomik ve sosyal yoksunluk içinde olan özel ihtiyaç gruplarının (aile, çocuk, sakat, muhtaç yaşlı ve diğer kişiler) ihtiyaçlarının karşılanmasını, çeşitli sorunların önlenmesi ve çözümlenmesine yardımcı olunmasını, hayat standartlarının iyileştirilmesini amaçlayan sistemli ve programlı hizmetler bütünü olarak mahalli ve ulusal düzeyde planlama, yönetim ve denetleme” görev ve sorumluluğunu üstlenmiştir.¹

Huzurevleri; 2828 sayılı kanununun 4. maddesinin (e) bendinde “İhtiyacı olan yaşlı; sosyal veya ekonomik yönden yoksunluk içinde olup, korunmaya, bakıma ve yardıma ihtiyacı olan yaşlı statüsündeki” birey, (f) bendinde ise “Huzurevleri; ihtiyacı olan yaşlı kişileri huzurlu bir ortamda korumak ve bakmak, sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kurulan yatılı sosyal hizmet kuruluşu” olarak tanımlanmaktadır.² 2022 yılı itibariyle Türkiye’de Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı huzurevi sayısı 164’e ulaşmıştır. Buralarda yaklaşık 12800 yaşlıya bakım ve rehabilitasyon hizmeti verilmektedir.³ Huzurevlerinde kalan yaşlılara, barınma ve beslenme ihtiyaçlarının karşılanmasının yanı sıra güvenli, sağlıklı ve huzurlu bir ortam içerisinde yaşayabilmeleri için birtakım ek hizmetler de sunulmaktadır. Bu hizmetler arasında; zihinsel ve bedensel gerilemelere uyum sağlamalarına yardımcı olma, mevcut güç ve yeteneklerinin korunmasını ve geliştirilmesini destekleme⁴, kayıplarla mücadele, bildikleri/alıştıkları ortam ve yaşamdan uzaklaşma ile başa çıkmaya yönelik psikolojik ya da manevi danışmanlık gibi görevler yer almaktadır.

¹ Süreçle ilgili geniş bilgi için bkz. *Yaşlılığa Genel Bakış* (22 Nisan 2022); *Belediye Kanunu (madde: 15/45)* (22 Nisan 2022); Nasrullah Hacımüftüoğlu, “Kur’an’da ve Bazı Çağdaş Telakkilerde İnsan, Aile, Yaşlılık ve Huzurevleri”, *İslâm’da Aile ve Çocuk Terbiyesi II*, ed. İbrahim Canan (Ensar Neşriyat: İstanbul, 2005), 333-336.

² *Sosyal Hizmetler Kanunu* (22 Nisan 2022).

³ *Huzurevleri 26 Bin “Çınar”ın Yuvası Oldu* (22 Nisan 2022).

⁴ *Yaşlı ve Sosyal Hizmetler* (23 Nisan 2022).

Huzurevi yaşlıları; zaman zaman gerek kendi bünyelerinde gerekse sosyal anlamda değişen yaşam şartlarına uyum sağlamada zorlanmakta, gençliğin enerjisi, toplumun gözündeki itibar, varlığına duyulan ihtiyaç gibi kayıpları kabul edememe, aile ve çevresinden uzaklaşmanın sıkıntısını çekme gibi problemler yaşamaktadırlar. Zira insanların sürdürdükleri hayat yolculuklarında karşılaştıkları en önemli ve yaygın problemin; bireyin kendisine, topluma ve doğaya yabancılaşması, yaşamdan ya da çevreden soyutlanması olduğu düşünülmektedir. Bu sebeple Batı'da, son elli yıldır, bu sorunun çözümünde manevi ve metafizik alanlara yönelimin destekleyici bir faktör olduğuna dair tezler sunulmaktadır.⁵ Hayat bu gibi problemleri doğuran; doğal afetler, ayrılıklar, savaşlar, boşanmalar, hastalıklar ve yaşlılık gibi aşılması güç olan birbirinden farklı sıkıntılarla doludur. Bu zorluklarla mücadele etmek, insan olmanın bir gereğidir ve bireyler çağlar boyunca sorunlarını aşabilmek ya da onlara sabır gösterebilmek için dinlerden ve metafizik öğelerden yararlanmışlardır. Kişiler, sosyal ilişkilerinde hoşgörü, nezaket, affetme, tebessümle karşılama gibi değerlerden istifade edebilmekte, neden var oldukları, hayatın amacının ne olduğu ve ölümden sonrasının bilinmezliği gibi sorulara aradıkları cevapları dini delillerde bulabilmektedir. Ağır üzüntüler ve yükümlülükler benzeri yaşamsal zorluklar altında kalan kimseler, sabır, şükür, rıza ve teslimiyet gibi dinin tavsiye ettiği yaklaşımlarla dayanıklılık seviyelerini güçlendirebilmektedir.⁶

Din, insan yaşamının tüm alanlarına değinen bir hayat disiplini ve yaşam biçimidir. Din, insanın varoluşunu zaman ve mekânın ötesinde; değişen, sürekli ve anlamlı olan bir olgu biçiminde tanımlamaktadır. Buradan hareketle dinin insan yaşamına kattığı anlam ve sonsuzluk duygusu, değişen ve dönüşen yaşam evrelerine uyum sağlamada, negatif bir şekilde cereyan olaylar karşısında duygu ve tutum dengesi geliştirmede ve olumlu bir algı benimsemeye oldukça işlevseldir.⁷ Manevi danışmanlık ise; bireylere kendi isteklerine bağlı olarak, özel ilgi ve bilgiye ihtiyaç duymaları halinde, alanında uzman kişilerce sunulan, dini bakış açısı içeren bir rehberlik türüdür.⁸ Manevi danışmanlıkta temel referanslar dinden alınmakla birlikte,

⁵ Bedrettin Kesgin, Metin Erdem, "Türkiye'de Manevi Destek Hizmetlerinin Kurumsallaşması", *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 8/16 (2018), 70.

⁶ Rukiye Sarı, *Hastane Hizmetleri Kapsamında Kadın Doğum Bölümünde Manevi Danışmanlık (Konya Dr. Ali Kemal Belviranlı Kadın Doğum ve Çocuk Hastanesi Örneği)* (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 15.

⁷ Mehmet Akgül, "Yaşlılık ve Dindarlık: Dindarlık, Hayattan Zevk Alma ve Mutluluk İlişkisi - Konya Huzurevi Örneği", *Dini Araştırmalar* 7/19 (2004), 19-20.

⁸ Zehra Işık, "Bebek Kaybı Yaşayan Ailelere Yas Sürecinde Manevi Danışmanlık Neden Gerekli?", *Manevi Danışmanlık ve Rehberlik*, ed. Ali Ayten vd., 2. Bsk. (İstanbul: Dem

uygulamada psikolojik danışmanlığın bilgi, beceri, yöntem ve teknikleri kullanılmaktadır.⁹ Manevi danışmanlık, ülkemizde yeni gelişmeye başlayan, kapsamı, sınırları, hedefleri henüz netleşmemiş olan bir alandır. Bu nedenle alanın tanımlanması ve isimlendirilmesinde farklı görüşler mevcuttur.¹⁰ Ayrıca bir çeşit destek faaliyeti olarak düşünülen manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetinden kimlerin faydalanacağı ve bu hizmeti verecek personelde bulunması gereken vasıfların neler olduğu, nasıl bir eğitim alacakları, uzmanlıklarının neleri içerdiği, bu eğitimin nereden alınacağı gibi hususlar da henüz tam olarak belirlenmemiştir. Bu sebeple bahsedilen alanda yeterli düzeyde akademik araştırma bulunmadığı için ilgili konunun farklı yönlerini inceleyen yeni çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.¹¹

Bu araştırmanın temel amacı, huzurevlerinde manevi danışmanlık ve rehberlik yapacak personelde bulunması gereken vasıfların neler olduğunun tespit edilmesidir. İlgili amaç ekseninde konuyu detaylı bir şekilde inceleyip ortaya çıkarmak için literatür taraması yöntemi tercih edilmiştir. Literatür taraması; belirli bir konunun mevcut kaynaklar içerisinde teferruatlı olarak araştırılması ve verilerin bir disiplin çerçevesinde derlenmesi sürecidir.¹² Alanyazına bakıldığında, huzur evlerinde manevi danışmanlık ve rehberlik yapacak personelde bulunması gereken nitelikleri tespit etme ve maddeleme amacı güden herhangi bir müstakil çalışmaya rastlanmamıştır. Bu yönüyle araştırma alanda bir boşluğu doldurması, bir disiplin olarak manevi danışmanlığın gelişmesine ve ilgili personellerde bulunması gereken vasıfların tespit edilmesine katkı sağlaması açısından önemlidir.

A. Huzurevlerinde Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmeti Verecek Bir Personelde Bulunması Gereken Vasıflar

Yayımları, 2018), 48. Ayrıca bkz. Saadettin Özdemir, "Dini Sosyal Hizmetlerin Temelleri", *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 25 (2012), 208.

⁹ Hişyar Dilen, *Manevi Danışmanlık ve Varoluşçu Psikoterapi* (Adana: Çukurova Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 9.

¹⁰ Salih Aybey, "Aile İçi İletişim Problemlerinde Dini Danışmanlığın Önemi (Diyanet İşleri Başkanlığı Örneği)", *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4/1 (2017), 21; Zuhâl Ağılkaya Şahin, *Manevi Bakım ve Danışmanlık* 2. Bsk. (İstanbul: Marmara Akademi Yayınları, 2021), 23-57.

¹¹ Mebrure Doğan, "Hastane Örneği Üzerinden Manevî Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetlerine Genel Bir Bakış", *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi* 21/2 (2017), 1272.

¹² Ali Balcı, *Sosyal Bilimlerde Araştırma: Yöntem, Teknik ve İlkeler* (Ankara: Pegem A Yayınları, 2001), 63-72.

Danışmanlık mesleği, modern psikolojiden büyük oranda faydalanırken, manevi danışmanlık ise psikolojik destek hakkındaki bilgi ve tecrübeye dinin kaynaklarının da eklenmesinden doğmaktadır. Ancak çağımıza kadar dini kaynakların kullanıldığı, sistemli bir manevi danışmanlık örneğine rastlanılmamaktadır. Bunun nedeninin İslam dininde; hasta ziyareti, taziye sunma, yaşlılarla ya da olumsuz hadiseler yaşayanlarla ilgilenme vb. gibi manevi destek ve dayanışma eylemlerinin bulunmasından kaynaklandığı düşünülebilir. Zira bu eylemlerin tüm Müslümanlara tavsiye edilmesi ve bir insanlık vazifesi olarak görülmesi nedeniyle Müslümanların yaşadığı pek çok ülkede manevi danışmanlık kurumsallaşmış bir meslek haline gelmemiş; fakat hayatın doğal akışı içerisinde uygulanan bir “iyilik hareketi” şeklinde varlığını sürdürmüştür denebilir.¹³ Günümüzün yaşam şartlarında ise, insanlar arası bağlarda görülmeye başlayan zayıflamalar ya da bireylerin birbirlerine destek olmak noktasında psikolojik yaklaşımlarının veya dini bilgilerinin yetersizliği gibi şartlar; hastanelerde ölüm kalım mücadelesi veren hastalar, sosyal hizmetler bünyesinde korunan çocuklar ve huzur evlerindeki yaşlılar için manevi danışmanlık ve rehberliğin bir meslek halinde icra edilmesinin zaruri hale geldiği söylenebilir.¹⁴

Ülkemizde manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetleri, Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB) bünyesindeki Din Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı “Aile ve Dini Rehberlik Daire Başkanlığı, “Sosyal ve Kültürel Din Hizmetleri Daire Başkanlığı” ile “Göç ve Manevi Destek Hizmetleri Daire Başkanlığı” tarafından yerine getirilmektedir.¹⁵ DİB, uhdesine verilen bu görevi en iyi şekilde icra edebilmek için ilki 2007’de, sonuncusu da 2018’de olmak üzere farklı zaman dilimlerinde resmi kurumlarla birtakım protokoller imzalamıştır.¹⁶ Söz konusu protokoller ile ailenin kurulması, korunması,

¹³ Doğan, “Hastane Örneği Üzerinden Manevî Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetlerine Genel Bir Bakış”, 1277-1279; Şahin, *Manevi Bakım ve Danışmanlık*, 23-57.

¹⁴ Geniş bilgi için bkz. Nurullah Altaş, “Cami Dışı Din Eğitimi Etkinliklerini Biçimlendiren Temel Kavramlar ve Bu Alanda Yeni Kavramsallaştırmalar: “Dini Danışmanlık” ve “Manevi Sosyal Hizmetler” (Yaygın Din Eğitimi Sempozyumu II/30 Mart-01 Nisan 2012, Ankara: DİB Yayınları, 2013), 295-318.

¹⁵ *Din Hizmetleri Genel Müdürlüğü* (22 Nisan 2022).

¹⁶ Kesgin, Erdem, “Türkiye’de Manevi Destek Hizmetlerinin Kurumsallaşması”, 72. Farklı kurumlarla yapılan protokollerin akabinde, 2018 yılında yayınlanan 703 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 141. Maddesine binaen, DİB personelinin manevi danışmanlık hizmeti vermesi kararlaştırılmıştır. Mesleki Yeterlik Kurumu (MYK)’nın 2019 yılında aldığı 104 sayılı karar ile “manevi danışman” mesleği resmi anlamda tanınmıştır. Konuyla ilgili belirtilen gelişmeler, 2018 yılından itibaren başlayan ve MYK’nın manevi danışmanlığa yönelik belirlemesi gereken meslek standartlarının ilk adımını oluşturan girişimlerdir. Bu süreçten sonra, yani MYK’nın ikinci aşamasında, manevi danışmanlığa ait “mesleki yeterlilik kriterleri belirlenecektir. Bu sürecin ise muhtemelen 3-4 yıl

güçlendirilmesi, sosyal hizmetlere gereksinim duyan aile, çocuk, genç, kadın, yaşlı, engelli ve diğer bireylerin yaşadıkları sorunlara sosyal ve manevi destek verilmesi kararlaştırılmıştır.¹⁷ Bu bağlamda DİB'in, 2003 yılında illerde, 2017'de ise illerle birlikte bütün ilçelerde "Aile ve Dini Rehberlik" büroları açtığı ve burada görevli personeller aracılığıyla, o günden bugüne değin, manevi danışmanlık ve rehberlik faaliyetlerini yürütmeye gayret ettiği görülmektedir.¹⁸

Bu çalışmada; huzureverlerinde manevi danışmanlık ve rehberlik faaliyeti yapacak olan DİB personelinin taşıması gereken vasıflar beş ana başlıkta toplanmıştır.

1. Din Bilimlerine Hâkim Olma

Dindarlık; bir kimsenin, inandığı dine bağlılık düzeyini ifade eden bir kavramdır.¹⁹ Bu bağlılığın muhtevası; icap eden bilgileri edinme, itikadi kaidelerine inanma, ibadet ve ritüelleri uygulama gibi farklı yönleri içermektedir.²⁰ Bir dini inanca sahip olmak, yaşlılarda; ölüm korkusunun üstesinden gelme, hastalık, yoksulluk, üzüntü gibi istenmeyen hallerle baş etme, umutsuzluk ve bunalım durumlarında yardımcı olma gibi pek çok hususta destekleyici bir işleve sahiptir. Din, bilhassa yaşamın çetrefilli sorunlarını çözmek ya da aşılabilir gerçeklerini kabullenmek noktasında inananlarına katkı sağlamaktadır. Bireyler yaş almaya devam ettikçe başkalarına muhtaç oldukları hususların çoğaldığının farkına varmakta, ardından sınırlılıklarını kabullenmekte ve bu kabul onların Allah'a sığınmalarına ve dine yönelmelerine de yol açabilmektedir.²¹

Dinin ruh sağlığı açısından vazgeçilmez bir unsur olduğu söylenebilir.²² Zira bir dine bağlı olan insanlar ruhsal sıkıntılar ve sarsıntılar karşısında inancın manevi gücünden faydalanırken, inançsız olan kişiler ise söz konusu kazançlardan mahrum kalabilmektedir. Yaşlılık döneminde

alabileceği öngörülmektedir." Geniş bilgi için bkz. Orhan Gürsu, *Manevi Danışmanlar İçin Kılavuz -Danışma İlke, Beceri ve Teknikler* (İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2022), 31, 49.

¹⁷ T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İle Diyanet İşleri Başkanlığı Arasında İşbirliği Protokolü (24 Nisan 2022).

¹⁸ *Aile ve Dini Rehberlik Büroları* (24 Nisan 2022).

¹⁹ Gülüşan Göcen, "Kavram Atlası: Dindarlık", *Din Psikolojisi I*, ed. Bülent Akot (Ankara: Gazi Kitabevi, 2020), 21.

²⁰ Muhammed Kızılgöçer, "Dindarlık Üzerine Meta-Analitik Bir Çalışma: Doğu Karadeniz Örneği", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 5/4 (2016), 1144-1448.

²¹ M. Akif Kılavuz, *Yaşlanma Dönemi Din Eğitimi* (Bursa: Arasta Yayınları, 2003), 14-15.

²² Asım Yapıcı, *Ruh Sağlığı ve Din: Psiko-Sosyal Uyum ve Dindarlık* (Adana: Karahan Yayınları, 2021), 7-57; Zuhâl Ağılkaş Şahin, *Psikoloji ve Psikoterapide Din* (İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2020), 30-58.

hayatın zevklerinden uzaklaşarak nihayete varmanın acı gerçekliğiyle yüzleşen bireyler, bir amaca tutunmalarını sağladığı için dine bağlanma eğilimindedirler. Bu bağlanmanın temelinde geçmiş yaşantılarındaki hatalarını bağışlatma ve telafi etme isteği, suçluluk duygusu ve vicdani rahatsızlıkları giderme çabası gibi nedenlerin yer aldığı söylenebilir.²³ Ayrıca yaşlılık döneminin problemleri kişiye göre farklı bir nitelik arz etmektedir. Bu noktada bireylerin manevi danışman yardımıyla dini başa çıkma yoluna gitmeleri, başlarına gelen ve kendilerini olumsuz bir şekilde etkileyen durumlara karşı sabretmelerine ve ilgili gerçekleri kabullenmelerine yardım edebilir.²⁴

Araştırmalara göre; din, yaşlı yaşamının psikolojik ve sosyolojik boyutlarına anlam kazandırmaktadır. Dinin psikolojik fonksiyonları arasında: ölümü kabullenmede yardımcı olma, hayatın anlamına ve önemine inanmayı devam ettirme, yaşlılığa bağlı kayıpların üstesinden gelmede destek olma, yaşlılık dönemine ait değerleri keşfederek onlardan faydalanma gibi hususlar bulunmaktadır. Sosyal açıdan da din, cemaatle yapılan ibadetler sayesinde huzurevlerindeki yaşlılara, toplumdan soyutlanmama ve yalnızlık duygusundan kurtulma imkânı sunmaktadır. Ayrıca dini grupların bütünleştirici ve aidiyet duygusu kazandırıcı bir fonksiyonunun olması yaşlı bireye sosyolojik bir destek kaynağı da sağlamaktadır.²⁵ Bu noktada manevi danışmanların görevi, huzurevlerindeki yaşlıların hayatlarının kalan kısmını olabildiğince verimli bir şekilde geçirmeleri ve hem bu dünyadan soyutlanmamaları hem de ahirete en güzel şekilde hazırlanmaları için onlara rehberlik etmektir.²⁶

Yaşayan dünya dinleri içerisinde birkaç istisna haricinde tüm dinler ahirete gönderme yapmakta, ölümü diğer bir hayata geçiş kapısı olarak nitelendirmektedir. İnsanların pek çoğu ölüm korkusu yaşamaktadır ve bu duygu ömürlerinin son evresini yaşayan insanlarda daha yoğun olarak bulunmaktadır. Yaşlılar, çevrelerindeki kimselerin, akranlarının ve aile bireylerinin ölümüne şahit olduklarında, diğer yaş gruplarına göre, ölümü kendilerine daha yakın hissederler; hatta ölüm, çoğunun günlük yaşamının

²³ Macid Yılmaz, "Yaşlılıkta Manevi Destek ve Din Eğitiminin Önemi", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 39 (2013), 247-248.

²⁴ Ayşe Şentepe, "Yaşlılık Döneminde Dini Başa Çıkma", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 4/1 (2015), 188-189.

²⁵ Mustafa Köylü, "Yaşlılık Döneminde Eğitim ve Din Eğitiminin Gerekli Kılan Nedenler", ed. M. Faruk Bayraktar (Yaşlılık Dönemi ve Problemleri-09/10 Aralık 2006, İstanbul: Ensar Neşriyat, 2007), 222-224.

²⁶ M. Akif Kılavuz, "Yetişkinlik ve Yaşlılık Döneminde Eğitim ve Din Eğitiminin Önemi", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11/2 (2002), 70.

bir parçası haline gelmiştir. Bu dünyadan silinme kaygısıyla baş etmede yaşlılar, ya unutulmamak için kalıcı eserler bırakma ya da dine yönelerek ahiret hayatlarını güzelleştirme çabasına girmeyi tercih etmektedir.²⁷ Dinler, insanlara ölümden sonraki yaşam ve ruhun ölümsüzlüğü hakkında çeşitli bilgiler sunmakta, hiçlik, yok olma ve sevdikleriyle bir daha görüşememe gibi kaygıları azaltmaktadır.²⁸ Söz konusu ölüm olduğunda hayatın pek çok alanından soyutlanan yaşlılar, dinlerin ahiret hakkında verdiği bilgilerle ilgilenererek hayata bağlanmakta ve yaşama motive olmaktadır denebilir. Zira yaşlıların vakit anlamında sıkıntıları olmadığı için dini ibadet ve ritüellere katılımları diğer bireylere göre artabilir. Bu bağlamda huzurevi sakinleri yaşamı anlamlandırmada, başlarına gelen ve şahit oldukları olayları değerlendirmede ve hayata olan ilgilerini canlı tutmada kendilerine sunulan din hizmetlerinden faydalanabilirler.²⁹

Huzurevi sakinlerinin problemlerini çözmede onlara destek olmak amacıyla kullanılacak yöntemlerden biri olan manevi danışmanlık; bir Tanrı'ya inanan kimselere o dinin mensupları tarafından, dinin içeriğine bağlı kalarak ve temel öğretilerinden faydalanılarak yapılan bir rehberlik faaliyetidir. Bu nedenle manevi danışmanlık yapacak görevlilerin ilk etapta hizmet verdikleri dinin içeriğine hâkim olmaları, bu alanda İlahiyat fakültelerinde eğitim almaları ve dini içerikleri kendilerine müracaat edenlerin özel durumlarına uyarlayarak kullanabilme kabiliyetine sahip olmaları gerekmektedir. Huzurevinde kalan kimselere danışmanlık yapacak olan din görevlilerinin İlahiyat fakültelerinde verilen derslerde başarı elde etmeleri, derin Kur'an, tefsir, hadis, İslam tarihi vb. bilgisine sahip olmaları, peygamberler, sahabeler ve topluma önderlik etmiş İslam âlimlerinin hayatlarından çeşitli kesitleri bilmeleri gerekmektedir.³⁰ Bununla birlikte manevi danışmanlar, huzurevi sakinlerinin ihtiyaç duydukları iman, ibadet ve ahlak esaslarıyla ilgili sorularına da cevap verebilmelidir. Ayrıca din görevlileri sahip oldukları bu bilgileri, yaşlılığın sorunlarıyla mücadele etmekte zorlanan ve desteğe ihtiyaç duyan huzurevi sakinlerine yerinde ve

²⁷ Hüseyin Hasyılmaz, *Huzureverlerinde Yaşayan Yaşlılarda Dinî Hayat (Antalya Örneği)* (Konya: Selçuk Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2007), 38-41.

²⁸ Abdullah Dağcı, "Hz. Muhammed'in Yaşlılara ve Yaşlılığa Yaklaşımı Üzerine Sosyo-Psikolojik Bir İnceleme", *Türk Din Psikolojisi Dergisi* 1 (2020), 88.

²⁹ Saadettin Özdemir, "Huzureverlerinde Din Eğitimi Hizmetlerinde Karşılaşılan Problemler ve Çözüm Önerileri" (IV. Din Şûrası Tebliğ ve Müzakereleri - 2/16 Ekim 2009, Ankara, 2009), 357-358.

³⁰ Hz. Peygamberin de dini tebliğ faaliyetlerinde geçmiş ümmetlerin durumunu anlatan kıssalara, peygamberlerin hayat hikâyelerine yer verdiği görülmektedir. Bkz. Kasım Kocaman, "Kur'an Ayetleri Üzerinden Hz. Peygamber'in Ahlak Eğitimi", *Tüm Yönleriyle Hz. Peygamber ve Ahlakı*, ed. Abdülkadir Macit (İstanbul: Ensar Yayınları, 2020), 139.

doğru bir biçimde kullanabilmelidir.

2. Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Alanında Yeterli Olma

İnsanın varlığı ruh ve beden bütünlüğüne bağlıdır ve ancak bu ikisinin uyumlu ve sağlıklı yapısı istenen düzeyde bir yaşamın gerçekleşmesine vesile olabilir. Bu nedenle insan, hayat yolculuğunda bedeninin sağlığı ve ihtiyaçları için sarf ettiği çaba kadar ruhunun gereksinimlerine de emek harcamalıdır. Kişilere sunulacak hizmetlerde de bu dengeyi gözetmek oldukça önemlidir.³¹ Manevi bakım, desteğe ihtiyaç duyan huzurevi yaşlılarının kendileriyle barışmalarına, hayata bağlanmalarına ve iç huzura ermelerine yönelik yapılan bir hizmet türüdür.³² Yapılan pek çok araştırmada maneviyat ve dinin yaşlıların ruh ve beden sağlığına olumlu yönde katkı sağladığı izlenmiştir.³³ Zira dini ve manevi yönelimler; yaşlılık döneminde kaybolan yeteneklerin ve sosyal çevrenin yerine, duygusal ve manevi açıdan dayanak rolü üstlenebilmektedir. Yaşadığı zor süreçler ve üstesinden gelemediği sorunlar karşısında aciz kalan birey, aşkın bir varlığa sığınarak maneviyatı bir baş etme stratejisi haline getirebilir³⁴ ya da bu dünyada bulamadığı huzuru ve güven duygusunu tatmin edebilmek için yüce yaratıcıyla bağ kurabilir.

Manevi danışmanlık; yalnızca fetva vermek, din hakkında konuşmak, dini bilgiler aktarmak değildir. Manevi danışman, her türlü sıkıntı hakkında maneviyatın ve psikolojinin imkânlarından yararlanıp belli ilkelere bağlı kalarak kendisine müracaat eden bireye rehberlik edebilir. Din, huzurevinde yaşayanların manevi sorunlarla, ölüm ve hastalık gibi kendisini zor durumda bırakan problemlerle baş etmesinde bir çözüm yolu olabilir.³⁵ Bu sebeple müracaatçıya rehberlik eden bir manevi danışman, iyileştirici, destekleyici, uzlaştırıcı ve bilgilendirici bir üslupla hizmet sunmalıdır.³⁶ Huzurevlerinde hayatını sürdüren yaşlılara manevi danışmanlık yapacak kimseler, üslup ve

³¹ Oğuz Çerik, "Yaşlılıkta Sosyal ve Manevî Bakım", ed. M. Faruk Bayraktar (Yaşlılık Dönemi ve Problemleri-09/10 Aralık 2009, İstanbul: Ensar Neşriyat, 2007), 148-149.

³² Abdülhakim Beki, *Yaşlı Hizmetlerinde Manevi Destek* (İstanbul, 2020), 26; Üzeyir Ok, "Dini Danışmanlık Tanımı ve Tarihi", *Dini Danışmanlık ve Din Hizmetleri*, ed. Nurullah Altaş, Mustafa Köylü (Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, 2012), 41-42.

³³ Çiğdem Demir Çelebi, Müge Yukay Yüksel, "Yaşlılık ve Yaşlılara Sunulan Psikolojik Danışma ve Rehberlik Uygulamalarına Bir Bakış", *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi* 4/2 (2014), 193.

³⁴ Orhan Gürsu, Yaşar Ay, "Din, Manevi İyi Oluş ve Yaşlılık", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 11/61 (2018), 1180-1181.

³⁵ Hülya Memiş, *Manevi Danışmanlık Uygulamalarının Ergenlerin Ergenlik Sorunlarıyla Başa Çıkma Düzeylerine Etkisi* (İstanbul: Sabahattin Zaim Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2018), 42.

³⁶ *Din Hizmetlerinde İletişim ve Rehberlik* (25 Nisan 2022).

izahlarında muhatabının algı düzeyini de göz önünde bulundurmalıdır. Ayrıca din görevlileri, muhataplarının önceden öğrendikleri bilgilerin seviyesini dikkate alarak hizmet vermelidir.³⁷

Manevi danışmanlık yapacak olan din görevlilerinin, psikolojik danışma ve rehberlik hizmeti sunan kimselerin göz önünde bulundurduğu ilkelere hâkim olması gerekmektedir. Çünkü her iki alan da danışmanlık sürecinde aynı ilkeleri kullanır. Bu bağlamda bir manevi danışmanın düşündüğü ve hissettiği şeyleri samimiyetle ve uygun bir dille müracaatçısına ifade etmesi gerekir. İletişimin bu tarz bir saydamlık üzerine kurulması, kendisine müracaat eden bireyin de aynı rahatlık ve saydamlıkla düşüncelerini ve duygularını ifade etmesine olanak sağlar. Bir diğer husus da; manevi danışmanın, muhatabının yaşına, cinsiyetine, maddi durumuna, statüsüne, hayat algısına, dinine, görünüşe bakmadan saygı ve koşulsuz kabul ile müracaatçısına yaklaşmasıdır. Bu bakış açısı manevi danışmanın her şeyi kabul ettiği anlamında değil; yalnızca kişisel farklılıklara önyargısız yaklaşması ve muhatabının bireyselliğine, düşünce özgürlüğüne sahip olduğunun farkında olması manasındadır. Ayrıca manevi danışman, empati becerisini geliştirmeli, sözlerinde tutarlı olmalı, müracaatçının güvenini sarsmamalı, iletişim dilinde mecaz ve üstü kapalı ifadelerden kaçınmalıdır. Bu süreçte özellikle, baskısız bir danışma atmosferi oluşturulmalı, huzurevi sakinleri ayıplanmamalı ve yargılanmamalıdır.³⁸ Bununla birlikte manevi danışmanlık; müracaat eden birey merkezli olarak icra edilmeli, her yaşlının farklı bir hayatı, farklı kişiliği, farklı ailelerde ve farklı eğitim seviyelerinde oldukları göz önünde bulundurularak bireye özel manevi danışma hizmeti geliştirilmelidir.³⁹

Manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinden faydalanmak isteyen huzurevi sakinlerinin problemlerinin çözümünde alanında uzman din görevlilerinden destek almak istemelerinin belli başlı nedenleri vardır. Bilhassa dindar olan bazı yaşlıların sorunlarının üstesinden gelmede din temelli bir yaklaşım benimsemek istemeleri bu sebeplerden biridir. Bunun yanında; danışmanlık hususunda farklı alternatifleri değerlendirme isteği,

³⁷ Sümeyra Bilecik, "Huzurevlerinde Dini Danışmanlık ve Din Hizmetleri", *Manevi Danışmanlık ve Rehberlik*, ed. Ali Ayten vd., 2. Bsk. (İstanbul: Dem Yayınları, 2018/II), 384.

³⁸ Fatma Zehra Şimşek, *Manevi Danışmanlık İlkeleri Bağlamında Mevlana ve Yunus Emre Düşüncesinin Değerlendirilmesi* (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 30-34; Saadettin Özdemir, "Yüksek Din Eğitiminin Geleceği ve İstihdam Alanlarına Yönelik Program Önerileri", *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 30 (2013/1), 237-249.

³⁹ Aysun Özkan, *Türkiye'de Sağlık Hizmetlerinde Manevi Danışmanlık: Bir Karma Yöntem Araştırması* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Doktora Tezi, 2019), 41.

bazı müracaatçılar için dini kaynakların, sorunlarının çözümünde önemli bir yere sahip olması, maneviyat ve din ile ilgili desteğe ihtiyaç duyduklarında bazı psikologların yeterli dini bilgiye sahip olmaması, bir çok psikoterapinin “dini/maneviyatı terapi dışında bırakması” gibi nedenler sayılabilir.⁴⁰ Ayrıca insanların çevrelerindeki manevi nitelik taşıyan şahsiyetlere çeşitli sorularla gelmesi ve yardım talep etmesi her devirde süregelmiştir. Bunun gerekçeleri olarak dinen hata yapma endişesi, suçluluk duygusunu aşır iç huzura erme arzusu ve başlarına gelen sıkıntılar karşısında aşkın bir varlığa dayanma duygusu gibi nedenlerden söz edilebilir.⁴¹

Huzurevlerinde manevi danışmanlık hizmeti sunacak olan personelin yaşlılık dönemi psikolojisini bilmesi ve buna uygun rehberlik edecek alt yapısının olması gerekmektedir. Din görevlisi, yaşlıların olaylar karşısında verdikleri tepkilerin altında yatan nedenleri ve hissettikleri duyguları kavrayabilmeli, dini bir bakış açısıyla ve dini belgeler kullanarak bu duyguların ve durumların üzerinde çalışabilmelidir. Manevi danışmanlık, her psikolojik danışmada olduğu gibi yargılama, önyargı ve eleştiriden arındırılmalı, muhatabına moral, ümit ve yaşam doyumunu hissetme gibi olumlu duyguları aşılama amacını taşımalıdır. Bu süreçte, özellikle, manevi danışmanlığın uygulanması esnasında bazı kimselerin yaşlılara karşı olumsuz tavırlar sergilemesi ya da yaşlıların alınganlıkları ve hassasiyetleri gibi hususlar göz önünde bulundurularak bu durumların meydana getirdiği huzursuzluğun bertaraf edilebilmesi için sevgi ve saygı temelli bir yaklaşım geliştirilmelidir. Ayrıca bir manevi danışman; kişilerin gençken yaptıkları hataların, yaşlılığın getirdiği kısıtların, arkadaş çevresinin vefat sebebiyle azalmasının, yalnızlığın, hastalıklarla uğraşmanın, aile çevresinden uzak kalmanın, ölüm ve sonrası için duyulan ciddi kaygıların yol açtığı duyguları kavrayabilmelidir. Tüm bu olumsuzluklara karşı manevi danışman, yaşlılara; sevgi, saygı ve umut aşılayıp onları hayata bağlayacak dini telkinlerde bulunmalıdır. Ki bunlar arasında sadaka-i cariyeye bırakmaya teşvik etmek, amel defterinin kapanmamasına sebep olan ibadetleri açıklamak, bilgi ve birikimlerini aktaracakları ortamları oluşturmak gibi görevler sayılabilir. Manevi danışmanın, fayda sağlayacağına kanaat getirdiği sosyal içerikleri açıklamasının yanı sıra yaşlıların bireysel olarak da yapabilecekleri, üzerinde

⁴⁰ Hatice Kılınçer, *Tıp, Psikoloji ve İlahiyat Öğrencilerinin Türkiye’deki Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Uygulamalarına Yönelik Tutumları Üzerine Bir Araştırma* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2017), 37-38; Ali Seyyar, Saadettin Özdemir, “AB Sürecinde Türkiye’de Dinî Sosyal Hizmetlerin Önemi: Türkiye-Almanya Örneği” (I. Din Hizmetleri Sempozyumu 3-4 Kasım 2007, Ankara: DİB Yayınları, 2008), 506-523.

⁴¹ Suat Cebeci, *Dini Danışma ve Rehberlik 2*. Bsk. (İstanbul: DİB Yayınları, 2016), 61.

ince düşünülmüş faaliyetler de planlaması gerekmektedir. Örneğin, manevi danışman, yaşlıların bireysel olarak iç huzuru sağlayabilmeleri için dua, zikir, kendini dinleme gibi konularda onlara rehberlik etmelidir. Bir başka hususta şudur ki; yaşlı bireylere ihtiyaç duyulduğu takdirde, onlar kendilerini değerli hissetmektedir. Bu nedenle manevi danışmanlar, huzureverlerinde yaşayanları başkalarına yardım etmek, farklı insanlarla alaka kurmak gibi hususlarda da teşvik edebilirler.⁴²

3. Yaşlılık Dönemi Gelişim Özelliklerini ve Sorunlarını Bilme

İnsanın yaşamında bebeklik, çocukluk, gençlik, yetişkinlik ve yaşlılık gibi gelişim dönemleri vardır. Bu dönemlerin ruhsal ve bedensel özellikleri farklı olup⁴³, bireye göre değişim gösterir ve birbirlerinden kesin sınırlarla ayrılmazlar. Yaşlanma bu kronolojik dönemlerin teker teker geçilmesi, yaşlılık/ihtiyarlık ise; hayatın son evresine gelinmesidir.⁴⁴ Dünya Sağlık Örgütü yaşlılığı; çevresel etkenlere uyum sağlama yetisinin zamanla kaybedilmesi şeklinde tanımlamaktadır. İnsan hayatının önlenmesi mümkün olmayan bir evresi olan yaşlanma dönemi; “kronolojik, sosyolojik, biyolojik ve psikolojik” yönden gerilemelerin meydana geldiği, günlük yaşam aktivitelerinin azalması ya da yapılamaması şeklinde ortaya çıkmaktadır.⁴⁵ Yaşlanma döneminde yaşlı bireyler genellikle kendi kendilerine idame ettikleri bağımsız hayatlarından başkalarına muhtaç oldukları bağımlı hayatlara geçiş yapmaktadırlar.⁴⁶ Zira bireyler, yaşlanma süreçleri neticesinde bedensel ve ruhsal özelliklerinden bazılarını geri döndürülemez biçimde kaybetmektedirler.⁴⁷

⁴² M. Akif Kılavuz, Esra Kılavuz, “Yaşlanma Döneminde Kayıplarla Başa Çıkma Manevi Danışmanlık Hizmetlerinin Önemi”, *Manevi Danışmanlık ve Rehberlik*, ed. Ali Ayten vd., 2. Bsk. (İstanbul: Dem Yayınları, 2018/II), 17-39. Bu amaçla başta İngiltere olmak üzere, ABD, Kanada, Singapur, Avustralya ve Japonya gibi ülkelerde “yaşlıların ve çocukların birbirlerine öğretecekleri çok şey var” sloganından hareketle huzurevleri bünyesinde kreşler açılmıştır. Geniş bilgi için bkz. *İngiltere’de Huzurevi Kreş Birarada: Çocuklarla Yaşlıların Birbirlerine Öğretecekleri Çok Şey Var* (26 Nisan 2022).

⁴³ Kasım Kocaman, “Yaygın Din Eğitimi İletişimi Sürecinde Hedef Kitlenin Özelliklerini Bilmenin Önemi”, *Turkish Studies* 8/12 (2013), 737-749.

⁴⁴ Cihangir Doğan, “Türkiye’de Yaşlılık ve Huzurevi Olgusu”, ed. M. Faruk Bayraktar (Yaşlılık Dönemi ve Problemleri-09/10 Aralık 2006, İstanbul: Ensar Neşriyat, 2007), 35.

⁴⁵ Melek Ardahan, “Yaşlılık ve Huzurevi”, *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi* 5/20 (2010), 26.

⁴⁶ Tuğba Korkmaz, *Huzurevinde Kalan Yaşlılarda Yalnızlık Algısının ve Yaşam Kalitesinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi* (İstanbul: Maltepe Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 1.

⁴⁷ Adem Efe, Mücahit Aydemir, “Yaşlı Kadın Olmak: Psiko-Sosyolojik Kuramlar Çerçevesinde Yaşlılık ve Kadın -Isparta Huzurevi Örneği-”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 34 (2015), 194.

“Huzurevleri ile Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği”nde yaşlılığın başlangıç yaşı 60 olarak kabul edilmektedir.⁴⁸ Ancak küresel bazda yapılan çalışmalarda Dünya Sağlık Örgütü’nün tespit ettiği yaşlılık yaşı olan 65 yaş esas alınmaktadır.⁴⁹ Yaşlanma sürecini konu alan “gerontoloji” bilim dalı ise yaşlılığı kendi içerisinde üçe ayırmaktadır. 65-74 yaş arası “genç yaşlı” olarak adlandırılıp bu dönemde kayıplar başlasa da kişi bir başkasına muhtaç olmadan yaşamını sürdürebilmektedir. 75-84 “orta yaşlı” grubudur ve bu dönemde yeti kayıpları ve ciddi sağlık sorunları baş göstermektedir. 85 yaş üstü ise “ileri yaşlılık” dönemini kapsamaktadır ve bireylerin devam eden hayatlarında her türlü ihtiyaçları için bir başkasına bağımlı olma süreci başlamaktadır.⁵⁰

Yaşlılık, “biyolojik, kronolojik, psikolojik ve sosyal olmak üzere” farklı kategorilerde değerlendirilmektedir. İnsan organizmasının işlevselliğinin düşmesi ve hücre kayıpları biyolojik yaşlılığın sonuçlarıdır. Biyolojik yaşlanmada dolaşım, sindirim, kas, hormon gibi sistemlerde çeşitli sağlık problemleri ortaya çıkmaya başlar. Kronolojik yaşlanma ise insanın doğumundan bugününe kadar geçen süreyi ifade etmek için kullanılan bir kavramdır. 65 yaş üstü kronolojik olarak yaşlıdır, ancak birey 65 yaşında diğer boyutlarıyla henüz yaşlanmamış olabilir. Psikolojik yaşlanma ise temelde bireyin algı düzeyindeki düşmeler, öğrenme, ezberde tutma, problem çözme gibi zihin aktivitelerinin zayıflaması ve buna bağlı kişilik kazanma alanlarındaki uyum sıkıntılarını ifade etmektedir. Bu durum her bireyde farklılık gösterdiği için kendi kapasitesini bilen kişi, kendisini hangi yaşta hissediyorsa, psikolojik yaşı odur. Sosyolojik anlamda yaşlanma, insanın emeklilikle birlikte yaşadığı rol kaybı, pasif yaşama geçiş ve statü değişikliği gibi nedenlerle toplumsal ilişkilerinin azalması, yaşamdan adım adım geri çekilmesi durumudur. Buna paralel olarak toplum da ilgili bireyi yaşlı olarak kabul etmekte ve o kişiye yönelik beklentilerini düşürmektedir.⁵¹

⁴⁸ Huzurevleri İle Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği (26 Nisan 2022).

⁴⁹ World Report on Ageing and Health (26 Nisan 2022); Bülent Karakuş, *Türkiye’de Yaşlılara Yönelik Hizmetler, Kurumsal Yaşlı Bakımı ve Kurumsal Yaşlı Bakımında İllerin Durumu* (Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2018), 21.

⁵⁰ Aylin Görgün Baran, *Yaşlı ve Aile İlişkileri: Ankara Örneği* (Ankara: Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları, 2005), 24-27; Gül Dertli, *Zonguldak Huzurevi ve Aile Ortamında Yaşayan Yaşlıların Mutluluk ve Sağlıkta Yaşam Kalitesinin Karşılaştırılması* (Zonguldak: Bülent Ecevit Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 2-3.

⁵¹ Gönül İçli, “Yaşlılar ve Yetişkin Çocuklar”, *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi* 1/1 (2008), 31; Yücel Tuncer, *Huzurevi Çalışanlarının Yaşlılara Yönelik Tutumlarının Sosyo-Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi: İstanbul Örneği* (Yalova: Yalova

Yaşlılık döneminde sıklıkla görülen bazı ruhsal problemler vardır. Bunlar; bireyin kendini fazlaca dinlemesi, geçimsizlik, alınganlık, sürekli aynı şeyleri anlatma, geçmişe takılı kalma, bulunduğu andan sızlanma ve şikayet, hoşnutsuzluk, ölüm korkusu, gelecek kaygısı, ilgi görme isteği ve yaşamın anlamını kaybetme gibi döneme özgü sıkıntılardır. Ayrıca yaşlılık dönemi, sevilen kimselerin kaybıyla yüzleşilen bir dönemdir ve yaşlı kimseler, yaşamlarını farklı farklı yerlerde geçirmek durumunda kalabilirler.⁵² Bütün bunlara rağmen bireylerde yaşlılık dönemini şekillendiren en önemli unsurlar arasında avantajlı ve dezavantajlı birikimlerin geldiği söylenebilir. İnsan biriktirmek, manevi-dini değerler biriktirmek, maddi sermaye biriktirmek, bilgi ve tecrübeye dayalı kültürel sermaye biriktirmek daha olumlu bir yaşlılık dönemi geçirmede oldukça etkilidir.⁵³

Huzurevlerinde yaşlı bireylere manevi danışmanlık görevini üstlenecek personelin yaşlanma döneminin bu kendisine has problemlerine hakim olması, tutum ve davranışlarını bu ekseninde gerçekleştirilmesi gerekmektedir.⁵⁴ Bir ömrün ağır yüklerini taşımış, acılarını yaşamış, fedakarlıklarını göğüslemiş bu kimselerle kurulan iletişimde saygı elden bırakılmamalı, aileleri ve çevrelerine duydukları kırgınlıklarını, istenmemişlik, terk edilmişlik, unutulmuşluk gibi hislerini tetikleyebilecek kaba üslup ve sert mimiklerden kaçınılmalıdır. Yaşlıların yaşam doyumlarını arttırmak ve depresyona girmelerinin önüne geçebilmek için onlarla olumlu ve samimi bir ilişki kurularak güven, değer görme ve bağlanma duyguları güçlendirilmelidir. Manevi danışmanlar, yaşlıların hoşnutsuzluk, alınganlık, sürekli aynı şeyleri anlatma ve devamlı ilgi bekleme gibi tavırlarına karşı sabır ve anlayış göstermeli, onların gönlünü hoş tutabilmek için ciddi bir çaba sarf etmelidir. Yaşlıların fizyolojik problemlerine yönelik manevi danışmanlar, moral ve motivasyon desteği sağlamalı, sorunların çözümü için

Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 7-9; Baran, *Yaşlı ve Aile İlişkileri: Ankara Örneği*, 27-28.

⁵² Tuğba Kurt Magrebi, *Huzurevinde Kalan Yaşlıların Ölüm Kaygısı ve Ölüme İlişkin Depresyon Düzeylerinin İncelenmesi* (Konya: Selçuk Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 14-16; Mehmet Faruk Bayraktar, "Kültürümüzde Yaşlılık ve Huzurevi Olgusu Üzerine" (Kuram ve Eylem Yönüyle Din Eğitiminin Teolojik ve Felsefi Temelleri-Sempozyum-8/9 Mayıs 2009, Konya: Konya İlahiyat Derneği Yayınları, 2009), 232; İlhan Topuz, "Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetlerinde Temel Nitelik ve Yeterlilikler", *Manevi Danışmanlık ve Rehberlik*, ed. Ali Ayten vd., 2. Bsk. (İstanbul: Dem Yayınları, 2018/1), 245-246.

⁵³ Habibe Gülsüm Müftüler, "Yaşlılar Açısından Yaşlılık Gerçeği", *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi* 2/1 (2018), 97-98.

⁵⁴ Saadettin Özdemir, "Sosyal Hizmetlerde Dini Danışmanlık ve Din Hizmetleri", *Dini Danışmanlık ve Din Hizmetleri*, ed. Nurullah Altaş, Mustafa Köylü (Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, 2012), 261.

de sağlık personeli ile irtibat halinde olmalıdır. Kısacası bir manevi danışman, yaşlılık döneminin özelliklerini, bunlar karşısında nasıl bir yol izlemesi gerektiğini bilmeli, bireysel farklılıklara göre yeni bakış açıları ve yöntemler geliştirebilmelidir.⁵⁵

4. Sevgi

Huzurevinde yaşamını sürdüren yaşlıların manevi gereksinimlerini bilmek, fizyolojik ihtiyaçları kadar psikolojik ihtiyaçlarını da önemsemek ve onları bu yönden desteklemek oldukça önemlidir. Bağlılık, tutku ve samimiyet gibi kuvvetli yaşam enerjisi veren hisleri içinde barındıran sevgi, insanın herhangi bir şeye tutunmasına ya da başka biriyle alaka kurmasına yardım eden temel bir duygudur. Yaşlılık döneminde artan hayattan ve insanlardan soyutlanma ve psikolojik yetersizlik hisleri, yaşlılara sevgi, saygı ve kabulle yaklaşılmasını zorunlu kılar.⁵⁶ Zira samimi ve gerçek bir sevgi, insana moral ve huzur verir; aynı zamanda manevi gereksinimlerin giderilmesinde de oldukça geniş bir yere sahiptir.⁵⁷ Sevgi; Allah tarafından insan fitratına yerleştirilen, kişinin başta kendisi, sonra Yaratıcısı ve çevresiyle ilişkilerinin var olması durumunda düzgün ve sağlıklı, yok olması durumunda ise yıkıcı ve yıpratıcı hale getiren etkin bir duygudur. Sınırsız ve büyük bir potansiyele sahip olan sevgi, birleştirici ve bulaşıcı bir özellik taşımaktadır.⁵⁸

Sevgi; bireyin toplum ile kaynaşması, diğer insanlarla aradaki buzları eriterek sosyal bir varlık haline gelmesi hususlarında güçlü bir motivasyon içerir. Sevgi, bireyin tüm gelişim dönemlerinin ihtiyaçlarına, değişen ilgi alanlarına göre farklılık gösteren, insanın tüm hayatında etkili ve gerekli olan bir duygudur. Yaşlılık döneminde sevginin fonksiyonları hakkında; sosyal hayata uyum sağlayabilmek için sevgi, iletişim kurabilme ve sürdürebilme için sevgi ve yalnızlık duygusuyla baş edebilmek için sevgi şeklinde maddeler sıralanabilir. Sevgi gereksinimi, kişinin annesini, kardeşini, eşini, kendisini ve Tanrı'yı sevmesi gibi farklı kategorilerde doyuma ulaşabilir. Kardeş sevgisi; bütün insanları sevmenin, eş sevgisi; bir insanı büsbütün sevip onunla bütün

⁵⁵ Yılmaz, "Yaşlılıkta Manevi Destek ve Din Eğitiminin Önemi", 242-262; Müftüler, "Yaşlılar Açısından Yaşlılık Gerçeği", 93-125; Sema Eryücel, "Yaşam Olayları ve Olumlu Dini Başa Çıkma", *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 10/23 (2013), 252-254, 263-267.

⁵⁶ Abdullah Dağcı, "Huzurevi Yaşlılarında Sevgi: Manevi Başa Çıkma Bağlamında Bir Araştırma", *Türk Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Dergisi* 2 (2020), 10-12.

⁵⁷ Yılmaz Kafadar, "İnsan Sağlığında Sevginin Yeri" (2. Milli Mevlana Kongresi-Tebliğler/3-5 Mayıs 1986-, Konya: Selçuk Üniversitesi Basımevi, 1987), 38.

⁵⁸ Atilla Yargıcı, "Yozlaştırılan Üç Kavram: Sevgi, Şefkat ve Aşk" (Uluslararası Yanlış Algılar ve Doğru İslam Sempozyumu Bildirileri-28/30 Ekim 2016, Şanlıurfa, 2016), 785.

olmanın, anne sevgisi; koşulsuz sevginin, kendini sevme; kişinin psiko-sosyal açıdan sağlıklı olmasının sembolüdür. Tanrı sevgisi ise; aşkın, güç ve kudret sahibi bir varlığa duyulan sevgi olup birey üzerinde yüksek etkiye sahiptir. Tanrı ile ilişkisini güven temeline oturtabilen kimseler psikolojik, sosyolojik ve fizyolojik olarak daha sağlıklı bir yaşam sürebilirler. Diğer yandan Tanrı algısı olumlu olan kişilerin, benlik algılarının da olumlu olduğu ifade edilebilir. Yani Tanrı'ya sevgi ile bağlı olma, psikolojik iyi oluşu da besleyebilir.⁵⁹

Bir manevi danışman, yaşlılara karşı olan muamelelerinde dinin ana kaynaklarına göre hareket etmelidir. Zira İslam dininde; muhatabının cinsiyetine, yaşına, statüsüne vb. bakmadan onları olduğu gibi kabul edip sevgi ve saygı göstermek insan ilişkilerinin odak noktası kabul edilmektedir.⁶⁰ Bu nedenle bir manevi danışmanın temel iletişimi sevgi üzerine kurmaması yaptığı işin doğasına terstir. Çünkü bir kimsenin muhatabına sağlayabildiği katkı genellikle o kimseye duyduğu sevgiyle ve karşısındaki kişiyle etkili iletişim kurmasıyla doğru orantılıdır. Bir insanla samimiyet ve içtenlikle alaka kurabilmek için ise o kişiyi tanımak ve hassasiyetlerinden, dertlerinden haberdar olmak gerekmektedir.⁶¹ “Sevgi ve ilgi, tüm dini öğretilerin üzerinde durduğu önemli bir ilkedir”⁶² ve yaşlılarla kurulan diyalogun da en önemli ölçütlerinden biridir. Allah'ın yarattıklarını seven aşkın bir kudret olması, onun rahmetinin gazabını geçmesi, Hz. Muhammed'in ümmetine duyduğu sevginin de ayetlerle vurgulanması; sevgi ile muamele etme noktasında bir din görevlisini motive edebilir. Yaşlıların manevi danışmanlık ve rehberlikten memnun olmalarını destekleyen en önemli etkenlerden birinin bireysel ilgi görmek ve olumlu bir iletişimle muhatap alınmak olduğu söylenebilir. Bu anlamda huzurevlerindeki din görevlilerinin yaşlılara sadece hakikati bulma noktasında hizmet götüren kimseler olmadığı aynı zamanda onlarla sıcak ve samimi ilişkiler kurarak yaşam doyumuna ulaşmalarını sağlayan görevliler oldukları ifade edilebilir.⁶³ Din görevlileri temelde, muhatabının yaşamına ve kişiliğine saygı

⁵⁹ Abdullah Dağcı, “Yaşlılık Döneminde Manevi Bir Gereksinim Olarak Sevgi: Huzurevi Yaşlıları Üzerinde Bir Alan Araştırması”, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 21/1 (2021), 3-6.

⁶⁰ İsmail Karagöz, “Allah, Sevgi ve İnsan”, *Diyanet İlmî Dergi* 40/1 (2004), 10.

⁶¹ Hatice Demir, “Yaygın Din Eğitiminde Sevgi ve İletişimin Rolü”, (Yaygın Din Eğitimi ve Uygulamaları-Yecder I. Ulusal Din Görevlileri Sempozyumu Tebliğleri-22 Mayıs 2010, 2011), 91-92; Kocaman, “Yaygın Din Eğitimi İletişimi Sürecinde Hedef Kitlenin Özelliklerini Bilmenin Önemi”, 740.

⁶² M. Akif Kılavuz, “Huzurevlerinde Din Eğitimi ve Dini Danışmanlık” (Yaygın Din Eğitimi Sempozyumu II-30 Mart/1 Nisan 2012, Ankara: DİB Yayınları, 2013), 507.

⁶³ Kılavuz, “Huzurevlerinde Din Eğitimi ve Dini Danışmanlık”, 507-508.

göstermeli, merhamet ve sevgi diliyle rehberlik ederek onların kalplerini kazanmaya çalışmalıdır.⁶⁴

5. Empati

Empati, dilimize Fransızcadan geçmiş bir kelime olup Türkçesi “duygudaşlık”tır.⁶⁵ Kişinin, ben algısından uzaklaşarak başka bir hayatın hissettirdiği duyguları duyumsamasını ifade eden empati terimi, dilimizde de yaygın olarak kullanılmaktadır. Farklı yönleri ele alınarak pek çok tanımlanmış bu kavram; kişinin kendisini başkasının yerine koyarak, onu anlamaya çalışması, onun duygularını hissetmesi, düşüncelerini, beklentilerini ve bunların nedenlerini kavraması, başka bir insanın hayat deneyimlerine ortak olması gibi duygu durumlarını ifade eder.⁶⁶ Empati, bu anlamda bilişsel, duyuşsal ve davranışsal boyutları olan çok yönlü bir kavramdır. İnsan, başkalarıyla kurduğu iletişim esnasında, sadece kendisinin değil, muhatabının da hissettiklerini hesaba katabilen tek canlıdır. Empati, insan ürünü olması ve doğası gereği eğitimle geliştirilmeye elverişli ve ölçülebilir bir nitelik arz eder.⁶⁷

İnsani ilişkilerde iletişim dilini empati üzerine kurmak; anlamak ve anlaşılacak halini doğurduğu için mutluluk ve memnuniyetin hissedilmesine olanak sağlar. Ancak bir insanın doğru bir biçimde empati kurabilmesinin ilk şartı öz bilince sahip olmasıdır. Kendi duygularını tanıyan, kabullenen, nedenleri ve sonuçları hakkında düşünebilen kimseler başkalarının duygularına da aynı şekilde yaklaşabilmektedir. Ayrıca empati yapacak kimsenin kendi benliğiyle ve yaşamıyla barışık bir kimse de olması gerekmektedir. Zira yoğun kaygılar, korkular, bunalımlar yaşayan ve kendi duygularının esiri olmuş bir kimseden bir başkasının duyguları üzerine yoğunlaşması beklenemez. Bunların yanı sıra empatik iletişim dilinin ön yargılardan ve eleştiriden arındırılması, muhatabın farklı değer yargıları, inanç algısı ve yaşam biçimi olduğunun kabul edilmesi gerekmektedir.⁶⁸

Birçok inanç sisteminde empati, insan ilişkilerinin ve tavırlarının

⁶⁴ Mehmet Faruk Bayraktar, “Din Adamı Sevgi İnsanı Olmalıdır.” (İslam’da Sevgi Temelinde Beşerî Münasebetler -Tartışmalı İlmî Toplantı-16/17 Ekim 2009, İstanbul, 2010), 256.

⁶⁵ *Empati* (26 Nisan 2022).

⁶⁶ Sezergül Yıkmış, “Empati Dili”, *Türk Dili* 69/826 (2020), 92-93. Ergün Hasgül, *Yaşlılarla Çalışanlar İçin Empatiyi Geliştirme Eğitimi* (Ankara: İksad Yayınevi, 2020), 7.

⁶⁷ Eyyüp Kayacı, “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Empati Eğilimlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi”, *Kocatepe İslami İlimler Dergisi* 4/1 (2021), 125-127.

⁶⁸ Zeynep Özcan, “Empati ve Dindarlık Arasındaki İlişki”, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 5/8 (2016), 2762-2765.

mihenk taşı olarak kabul edilmektedir. İslam dininde de önemli ahlak kuralları arasında dikkat çeken bu ilke, Müslümanların toplumsal yaşamındaki temel öğretilerinden birisidir.⁶⁹ Zira Hz. Muhammed “Sizden biri kendisi için sevdiğini (mümin) kardeşi için sevmedikçe (gerçek) mümin olamaz.”⁷⁰ buyurmakta ve kişinin kendisini karşısındakinin yerine koymasının gerçek imanın parçası olduğuna işaret etmektedir. Bu nedenle huzurevlerinde manevi danışmanlık yapacak din görevlilerinin mutlak suretle hem kendileri hem de muhatapları için empati becerilerini geliştirmeleri gerekmektedir. Bu kendileri için oldukça önemli bir eylemken, iletişim kurdukları müracaatçıları açısından da anlaşılmaya ve önemsenmeye bağlı bir iyi hissetme vasıtasıdır. Aynı zamanda iletişimde empatik dil kullanan bireyler zamanla muhatapları için bir rol model haline de gelebilmektedir.⁷¹

İletişim gerektiren bütün alanlarda olduğu gibi manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinde de istenilen neticelerin elde edilebilmesi için, muhatabın anlaşıldığını gösteren söz ve mimiklerle bezenmiş empatik bir iletişim dilinin oluşturulmasına gayret edilmelidir. Bu süreçte, özellikle müracaatçının ve manevi danışmanın kurduğu ilişkinin başarılı bir biçimde başlamasında ve ilerleyip sonuçlanabilmesinde empatik bir bakış açısının ne kadar önemli olduğu da hatırdan çıkarılmamalıdır.⁷² Zira manevi danışman, ancak bu sayede kendisini muhatabının yerine koyarak onun problemlerini, rahatsız olduğu hususların nedenlerini belirlemeye çalışabilir ve böylece karşısındaki kişiyle duygu birliği çerçevesinde doğru ve tutarlı bir iletişim sağlayabilir.⁷³ Bu nedenle huzurevlerinde manevi danışmanlık ve rehberlik yapan/yapacak olan kişilerin empatik becerilerini olabildiğince güçlendirmeye çalışmaları büyük bir önem arz etmektedir.

Sonuç

Yaşlılık dönemi, insanın hayatının tüm varlığında kayıplar yaşamaya başladığı bir dönemdir. Bu süreçte vücut ağır ağır çöküşe geçer, organların

⁶⁹ Şinasi Gündüz, “İslam’ın Temel Kaynaklarında İnsan ve İnsan Sevgisi” (İslam’da Sevgi Temelinde Beşerî Münasebetler-Tartışmalı İlmî Toplantı-16/17 Ekim 2009, İstanbul, 2010), 72.

⁷⁰ İmam-ı Nevevî, *Riyâzü’s-Sâlihîn*, I/183, Çev: İbrahim Serdar, Yusuf Şensoy (İstanbul: Sağlam Yayınevi, 2007), 160.

⁷¹ Seyyid Sancak, “Kur’an Perspektifinde Din Eğitiminde Sosyo-Kültürel Farklılıkları Anlamlandırma Sürecinde "Empati" Kavramı”, *Dergi Abant* 3/6 (2015), 47-48.

⁷² Abdurrahman Kasapoğlu, “Empati ve Sempati Olgusuna Vurgu Yapan Bazı Âyetler”, *Bilimname X* (2006/1), 35.

⁷³ Hayati Tetik, “Din Hizmetlerinde İletişim Becerileri ve Empati”, *Ekev Akademi Dergisi* 41 (2009), 176.

işlevleri ve bedensel faaliyetleri zayıflar, algılama, hatırlama ve mukayese etme gibi zihinsel aktivitelerde ise birtakım gerilemeler görülmeye başlar. Bireyin görünüşü değişir, ekonomik gücü düşer, emeklilikle birlikte toplumdaki soyutlanma sürecine girer ve kişi hayatın hareketli günlerini geride bıraktığının, adım adım ölüme yaklaştığının farkına varır. Gençliğin enerji dolu yaşlarının tadını aldıktan sonra geri döndürülemez bir biçimde kayıplar yaşamaya başlayan bazı yaşlılarda, hayatın anlamını yitirme, hoşnutsuzluk, çevresinden değer görmediğini hissetme gibi psikolojik çöküntüler de meydana gelir. Kendi evinde/muhitinde, ailesi ve çevresiyle bu süreci geçiren kimseler, yaşlılık dönemine daha çabuk adapte olurken, huzurevlerinde yaşamak durumunda olan kişiler için durum aynı değildir. Bu kimselerde ayrıca yalnızlık, terk edilmişlik, unutulmuşluk, sevgisizlik ve değersizlik hissi gibi duygular da görülebilir. Gerek yaşlılık döneminin kendi özellikleri gerekse huzurevinde yaşıyor olmanın getirdiği duygusal boşluklar nedeniyle, bu bireylerin yaşam doyumunu güçlendirmek ve süreci daha iyi şartlarda atlattıklarına yardımcı olmak için onların psikolojik, fizyolojik, sosyolojik vb. pek çok açıdan desteklenmesi lazımdır.

İnsanın, sağlıklı ve huzurlu bir biçimde yaşamını sürdürmesi ruh ve beden bütünlüğünün sağlanmasına; yani bedeni için gösterdiği özen kadar ruhi ihtiyaçlarının giderilmesine de emek harcamasına bağlıdır. Bu nedenle bireylere sunulacak sosyal hizmetlerde, ruhsal ve bedensel ihtiyaçlar dengesinin korunması gerekmektedir. İlgili hizmetler kapsamında ruhsal doyumun temini için, DİB bünyesinde hizmet veren Aile ve Dini Rehberlik Büroları personelleri, sosyal hizmetlerin diğer kurumlarında olduğu gibi, huzurevlerinde de manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetleri icra etmektedir. Bu din görevlilerinin, süreci doğru bir biçimde yönetebilmek ve istedik sonuçlar alabilmek için, bir takım vasıflarla donatılması gerekmektedir. Manevi danışmanların öncelikle; din bilimleri alanlarına ait muhtevaya hâkim olması, Kur'an'a ve sünnete dayalı bilgileri, talep eden yaşlılara, destekleyici bir tutumla sunmaları gerekmektedir. Ayrıca bu görevi yürütenlerin, manevi danışmanlık ve rehberliğin inceliklerini, uygulama üslup ve yöntemlerini de iyi bilmeleri icap etmektedir.

İlgili vasıflardan bir diğeri de muhatabının içinde bulunduğu durumu anlayabilmek için yaşlılık döneminin özelliklerini bilmektir. Zira manevi danışman, kayıplarını kabullenmek zorunda olan kişiye, onlarla başa çıkma ve onları kabullenme noktasında destek olmalı, moral ve motivasyon desteği sağlamalıdır. Müracaatçısını manevi yönden desteklemek, dini kaynaklar vasıtasıyla rehberlik etmek ve cemaatle yapılan ibadetlere teşvik ederek onları aktif yaşamın içinde tutmak da bu destek yolları arasındadır. Bu

minval üzere manevi danışman, bireyin sorunlarına ve sıkıntılarına yönelik kişiye özel yöntemler geliştirebilmeli, önyargıdan, yargılamaktan, eleştirmekten uzak durmalıdır. Zaten değersizlik hissi yaşayan bu kimseleri oldukları haliyle kabullenip, yaşamlarına ve fikirlerine saygı göstermek gerekmektedir. Tabii ki bu o kimseleri her şeyiyle onaylamak, büsbütün aynı fikirde olmak demek değildir. Yalnızca olumsuz duygular uyandırarak süreci zorlaştıracak, kişinin kendisine küsmesine neden olacak tavırlardan ve sözlerden uzaklaşmak, bireysel farklılıkları ve görüş ayrılıklarını soğukkanlılıkla karşılamak manasındadır. Zira öz kabul duygusunun beslenmesi, çevrenin o kimseyi olduğu haliyle sevip kabul etmesiyle doğru orantılıdır. Bu bağlamda yaşlı bir bireyin, yaşadığı psikolojik, fizyolojik ve sosyolojik sorunların üstesinden gelebilmesi için çevresi tarafından sevilmesi, saygı görmesi ve mevcut haliyle kabul edildiğini hissetmesi gerekmektedir. Ayrıca bir manevi danışman, müracaatçısıyla iletişim halindeyken empati dilini kullanmalı, o kimsenin duygularının derinliğini ve sebeplerini anlamaya çalışmalıdır. Bu sayede hem manevi danışman sorunları daha isabetli bir şekilde tespit edebilir hem de müracaatçısı anlaşıldığını bilerek kendini daha rahat hissedebilir.

Özetle, bu çalışma kapsamında, huzurevlerinde manevi danışmanlık ve rehberlik yapacak personelde bulunması gereken beş temel vasıf ele alınıp incelenmiştir. Söz konusu vasıflar; din bilimlerine hakim olma, manevi danışmanlık bilgisini ve tecrübesini edinme, yaşlılık döneminin gelişim özelliklerini ve sorunlarını bilme, danışma sürecini sevgi eksenli yürütme ve iletişimde empati kurabilme becerisidir. Bununla birlikte, araştırma esnasında yer yer saygı, etkili ve önyargısız iletişim kurabilme, kınama ve eleştiriden arınma gibi vasıflara da değinilmiştir. Mevcut çalışma, huzurevlerinde manevi danışmanlık ve rehberlik yapacak görevlilerin taşınması gereken vasıfların tespit edilmesini konu alan ilk müstakil araştırma olması açısından önemlidir. Ancak bu alanın gelişmesi ve sınırlarının netleşmesi açısından daha fazla çalışmanın yapılmasına da ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu hususta özellikle; mevcut araştırma yanında, huzurevlerinde hayatını sürdüren yaşlıların manevi danışmanlardan beklentileri, memnuniyet düzeyleri, huzurevi personelinin manevi danışmanlardan destek istediği/beklediği konular, manevi danışmanların mesleki yeterlilik düzeyleri gibi alanı geliştirmeye yönelik saha verilerine dayalı nitel/nicel araştırmaların sayısının artması için gayret edilebilir.

“Mesleki Yeterlilik Kurumu” tarafından sosyal hizmetler alanında

manevi danışmanlık ve rehberlik hizmeti görevinin başarılı bir şekilde yürütebilmesi için ilgili personellerde bulunması gereken “bilgi, beceri, tavır ve tutumların neler olduğunu gösteren asgari norm” olarak tanımlanan “ulusal yeterlilikler” belirlenebilir.⁷⁴

Manevi danışmanlığın Türkiye’de henüz kurumsallaşmamış bir hizmet sektörü olması nedeniyle din bilimleri, insani bilimler, psikoloji ve din psikolojisi gibi alanlarda yeterli formasyona sahip görevliler yetiştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu sebeple, gereken eğitim yalnızca teorik çerçevede kalmamalı, uygulama boyutuna da geniş bir yer ayrılmalıdır. Bu sebeple, yüksek din öğretimi kurumları, konuyla ilgili nitelikli elemanların yetiştirilmesi amacıyla, lisansta bölümleşmeye giderek veya lisansüstünde eğitim vererek sistemleşme noktasında ciddi adımlar atabilirler.⁷⁵

Diyanet İşleri Başkanlığı ve huzurevi personellerinden oluşan ortak bir komisyon kurulabilir. İlgili komisyon, manevi danışmanlık ve rehberliğin kurumsal kimlik kazanmasını takiben, her yıl toplanıp geriye dönük değerlendirmeleri raporlaştırarak ilerleyen yıllara ait birtakım öneriler geliştirebilir. Bu sayede bir yandan “kurumsal hafıza” gelişirken diğer yandan izlenecek “yol haritasının” biçimlenmesi sağlanabilir.

Manevi danışmanlık ve rehberlik alanında hizmet veren kişilerin niteliklerini artırmalarına yardımcı olmak üzere, belirli aralıklarla hizmet içi eğitimler düzenlenebilir, kitap ve broşürler hazırlanabilir. Bununla birlikte manevi danışmanlık yapan personel içerisinde yüksek başarı gösterenler ödüllendirilebilir.

Manevi danışman olarak atanacak personelin mesleği seven, kendini mesleğe adamaya hazır ve bu hususta motivasyonu tam olan kişiler arasından seçilmesine dikkat edilebilir.⁷⁶

Manevi danışmanlar, huzurevlerindeki; idareci, sosyal çalışmacı, psikolog, tabip, diş tabibi, diyetisyen, fizyoterapist ve hemşire gibi farklı görevleri olan kişilerle ekip bilinci içerisinde hareket edip onlarla fikir alışverişini yaparak kurumda kalan yaşlılar için çok boyutlu ve etkin çözümler üretebilirler.

Manevi danışmanlar, huzurevi sakinlerinin yaşam adaptasyonlarını

⁷⁴ *Ulusal Meslek Standardı Nedir?* (30 Nisan 2022).

⁷⁵ Doğan, “Hastane Örneği Üzerinden Manevî Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetlerine Genel Bir Bakış”, 1300.

⁷⁶ İlhan Topuz, “Cami Din Görevlilerinin Yeterliliklerinin Manevi Danışmanlık Açısından Değerlendirilmesi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 35 (2015/2), 53.

artırmak, benlik saygılarını yükseltmek ve onlara kendilerini diledikleri gibi ifade edebilme fırsatı vermek için; “tiyatro, hadis, kitap okuma, drama etkinlikleri, ebru, hat gibi kulüpler” oluşturabilir, söyleşiler düzenleyebilirler.⁷⁷

Teşekkür:

-

Beyanname:

1. Özgünlük Beyanı:

Bu çalışma, 10-12 Ekim 2018 tarihleri arasında Antalya’da düzenlenen 14. Uluslararası Güncel Araştırmalarla Sosyal Bilimler Kongresi’nde sunulan ve özeti yayınlanan “Huzureverlerinde Din Eğitimi ve Manevi Danışmanlık Hizmeti Verecek Personelde Olması Gereken Nitelikler” isimli bildirinin genişletilmiş şeklidir.

2. Etik Kurul İzni:

Etik Kurul İzni gerekmemektedir.

3. Finansman/Destek:

Bu çalışma herhangi bir finansman ya da destek almamıştır.

4. Katkı Oranı Beyanı:

Yazarlar, makaleye eşit oranda katkı sağlamış olduklarını beyan etmektedirler.

5. Çıkar Çatışması Beyanı:

Yazarlar, herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmektedirler.

KAYNAKÇA

AKGÜL, Mehmet. “Yaşlılık Ve Dindarlık: Dindarlık, Hayattan Zevk Alma Ve

⁷⁷ Asude Coşkunsever, “Yetiştirme Yurtları ve BSRM’lerde Manevi Danışmanlık ve Rehberlik (Bursa ve Şanlıurfa Örnekleri)”, *Manevi Danışmanlık ve Rehberlik*, ed. Ali Ayten vd., 2. Bsk. (İstanbul: Dem Yayınları, 2018/II), 209.

- Mutluluk İlişkisi - Konya Huzurevi Örneği". *Dini Araştırmalar* 7/19 (2004), 19-20.
- ALTAŞ, Nurullah. "Cami Dışı Din Eğitimi Etkinliklerini Biçimlendiren Temel Kavramlar Ve Bu Alanda Yeni Kavramsallaştırmalar: "Dini Danışmanlık" Ve "Manevi Sosyal Hizmetler". 295-318. Ankara: DİB Yayınları, 2013.
- ARDAHAN, Melek. "Yaşlılık Ve Huzurevi". *Aile Ve Toplum Eğitim Kültür Ve Araştırma Dergisi* 5/20 (2010), 26.
- AYBEY, Salih. "Aile İçi İletişim Problemlerinde Dini Danışmanlığın Önemi (Diyanet İşleri Başkanlığı Örneği)". *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4/1 (2017), 21.
- BALCI, Ali. *Sosyal Bilimlerde Araştırma: Yöntem, Teknik Ve İlkeler*. Ankara: Pegem A Yayınları, 3. Bsk., 2001.
- BARAN, Aylin Görgün. *Yaşlı Ve Aile İlişkileri: Ankara Örneği*. Ankara: Başbakanlık Aile Ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları, 2005.
- BAYRAKTAR, Mehmet Faruk. "Din Adamı Sevgi İnsanı Olmalıdır." 256. İstanbul, 2010.
- BAYRAKTAR, Mehmet Faruk. "Kültürümüzde Yaşlılık Ve Huzurevi Olgusu Üzerine". 232. Konya: Konya İlahiyat Derneği Yayınları, 2009.
- BEKİ, Abdulhakim. *Yaşlı Hizmetlerinde Manevi Destek*. İstanbul, 2020.
- BİLECİK, Sümeyra. "Huzurevlerinde Dini Danışmanlık Ve Din Hizmetleri". *Manevi Danışmanlık Ve Rehberlik*. Ed. Ali Ayten Vd. 384. İstanbul: Dem Yayınları, 2. Bsk., 2018/II.
- CEBECİ, Suat. *Dini Danışma Ve Rehberlik*. İstanbul: DİB Yayınları, 2. Bsk., 2016.
- COŞKUNSEVER, Asude. "Yetiştirme Yurtları Ve BSRM'lerde Manevi Danışmanlık Ve Rehberlik (Bursa Ve Şanlıurfa Örnekleri)". *Manevi Danışmanlık Ve Rehberlik*. Ed. Ali Ayten Vd. 209. İstanbul: Dem Yayınları, 2. Bsk., 2018/II.
- ÇELEBİ, Çiğdem Demir, YÜKSEL, Müge Yukay. "Yaşlılık Ve Yaşlılara Sunulan Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Uygulamalarına Bir Bakış". *Kalem Eğitim Ve İnsan Bilimleri Dergisi* 4/2 (2014), 193.
- ÇERİK, Oğuz. "Yaşlılıkta Sosyal Ve Manevî Bakım". Ed. M. Faruk Bayraktar. 148-149. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2007.
- DAĞCI, Abdullah. "Huzurevi Yaşlılarında Sevgi: Manevi Başa Çıkma
-

- Bağlamında Bir Araştırma". *Türk Manevi Danışmanlık Ve Rehberlik Dergisi* 2 (2020), 10-12.
- DAĞCI, Abdullah. "Hz. Muhammed'in Yaşlılara Ve Yaşlılığa Yaklaşımı Üzerine Sosyo-Psikolojik Bir İnceleme". *Türk Din Psikolojisi Dergisi* 1 (2020), 88.
- DAĞCI, Abdullah. "Yaşlılık Döneminde Manevi Bir Gereksinim Olarak Sevgi: Huzurevi Yaşlıları Üzerinde Bir Alan Araştırması". *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 21/1 (2021), 3-6.
- DEMİR, Hatice. "Yaygın Din Eğitiminde Sevgi Ve İletişimin Rolü". 91-92, 2011.
- DERTLİ, Gül. *Zonguldak Huzurevi Ve Aile Ortamında Yaşayan Yaşlıların Mutluluk Ve Sağlıkta Yaşam Kalitesinin Karşılaştırılması*. Zonguldak: Bülent Ecevit Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- DİLEN, Hişyar. *Manevi Danışmanlık Ve Varoluşçu Psikoterapi*. Adana: Çukurova Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- DOĞAN, Cihangir. "Türkiye'de Yaşlılık Ve Huzurevi Olgusu". Ed. M. Faruk Bayraktar. 35. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2007.
- DOĞAN, Mebrure. "Hastane Örneği Üzerinden Manevî Danışmanlık Ve Rehberlik Hizmetlerine Genel Bir Bakış". *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi* 21/2 (2017), 1272.
- EFE, Adem, Aydemir, Mücahit. "Yaşlı Kadın Olmak: Psiko-Sosyolojik Kuramlar Çerçevesinde Yaşlılık Ve Kadın -Isparta Huzurevi Örneği-". *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 34 (2015), 194.
- ERYÜCEL, Sema. "Yaşam Olayları Ve Olumlu Dini Başa Çıkma". *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 10/23 (2013), 252-254, 263-267.
- GÖCEN, Gülüşan. "Kavram Atlası: Dindarlık". *Din Psikolojisi I*. Ed. Bülent Akot. 21. Ankara: Gazi Kitabevi, 2020.
- GÜNDÜZ, Şinasi. "İslam'ın Temel Kaynaklarında İnsan Ve İnsan Sevgisi". 72. İstanbul, 2010.
- GÜRSU, Orhan, AY, Yaşar. "Din, Manevi İyi Oluş Ve Yaşlılık". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 11/61 (2018), 1180-1181.
- GÜRSU, Orhan. *Manevi Danışmanlar İçin Kılavuz -Danışma İlke, Beceri Ve Teknikler*. İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2022.
- HACİMÜFTÜOĞLU, Nasrullah. "Kur'an'da Ve Bazı Çağdaş Telakkilerde İnsan, Aile, Yaşlılık Ve Huzurevleri". *İslâm'da Aile Ve Çocuk Terbiyesi II*. Ed.

- İbrahim Canan. 333-336. Ensar Neşriyat: İstanbul, 2. Bsk., 2005.
- HASGÜL, Ergün. *Yaşlılarla Çalışanlar İçin Empatiyi Geliştirme Eğitimi*. Ankara: İksad Yayınevi, 2020.
- HASYILMAZ, Hüseyin. *Huzurevlerinde Yaşayan Yaşlılarda Dinî Hayat (Antalya Örneği)*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- İŞİK, Zehra. "Bebek Kaybı Yaşayan Ailelere Yas Sürecinde Manevi Danışmanlık Neden Gerekli?" *Manevi Danışmanlık Ve Rehberlik*. 48. İstanbul: Dem Yayınları, 2. Bsk., 2018/II.
- İÇLİ, Gönül. "Yaşlılar Ve Yetişkin Çocuklar". *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi* 1/1 (2008), 31.
- KAFADAR, Yılmaz. "İnsan Sağlığında Sevginin Yeri". 38. Konya: Selçuk Üniversitesi Basımevi, 1987.
- KARAGÖZ, İsmail. "Allah, Sevgi Ve İnsan". *Diyanet İlmi Dergi* 40/1 (2004), 10.
- KARAKUŞ, Bülent. *Türkiye'de Yaşlılara Yönelik Hizmetler, Kurumsal Yaşlı Bakımı Ve Kurumsal Yaşlı Bakımında İllerin Durumu*. Ankara: Aile Ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2018.
- KASAPOĞLU, Abdurrahman. "Empati Ve Sempati Olgusuna Vurgu Yapan Bazı Âyetler". *Bilimname X* (2006/I), 35.
- KAYACI, Eyyüp. "Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Empati Eğilimlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi". *Kocatepe İslami İlimler Dergisi* 4/1 (2021), 125-127.
- KESGİN, Bedrettin, ERDEM, Metin. "Türkiye'de Manevi Destek Hizmetlerinin Kurumsallaşması". *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 8/16 (2018), 70.
- KILAVUZ, M. Akif, Kılavuz, Esra. "Yaşlanma Döneminde Kayıplarla Başa Çıkmada Manevi Danışmanlık Hizmetlerinin Önemi". *Manevi Danışmanlık Ve Rehberlik*. Ed. Ali Ayten Vd. 17-39. İstanbul: Dem Yayınları, 2. Bsk., 2018/II.
- KILAVUZ, M. Akif. "Huzurevlerinde Din Eğitimi Ve Dini Danışmanlık". 507-508. Ankara: DİB Yayınları, 2013.
- KILAVUZ, M. Akif. *Yaşlanma Dönemi Din Eğitimi*. Bursa: Arasta Yayınları, 2003.
- KILAVUZ, M. Akif. "Yetişkinlik Ve Yaşlılık Döneminde Eğitim Ve Din Eğitiminin Önemi". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11/2 (2002), 70.
- KILINÇER, Hatice. *Tıp, Psikoloji Ve İlahiyat Öğrencilerinin Türkiye'deki Manevi*
-

Danışmanlık Ve Rehberlik Uygulamalarına Yönelik Tutumları Üzerine Bir Araştırma. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2017.

- KIZILGEÇİT, Muhammed. "Dindarlık Üzerine Meta-Analitik Bir Çalışma: Doğu Karadeniz Örneği". *İnsan Ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 5/4 (2016), 1144-1448.
- KOCAMAN, Kasım. "Kur'an Ayetleri Üzerinden Hz. Peygamber'in Ahlak Eğitimi". *Tüm Yönleriyle Hz. Peygamber Ve Ahlakı*. Ed. Abdülkadir Macit. 131-150. İstanbul: Ensar Yayınları, 2020.
- KOCAMAN, Kasım. "Yaygın Din Eğitimi İletişimi Sürecinde Hedef Kitlenin Özelliklerini Bilmenin Önemi". *Turkish Studies* 8/12 (2013), 737-749.
- KORKMAZ, Tuğba. *Huzurevinde Kalan Yaşlılarda Yalnızlık Algısının Ve Yaşam Kalitesinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi*. İstanbul: Maltepe Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- KÖYLÜ, Mustafa. "Yaşlılık Döneminde Eğitim Ve Din Eğitimi Gerekli Kılan Nedenler". Ed. M. Faruk Bayraktar. 222-224. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2007.
- MAGREBİ, Tuğba Kurt. *Huzurevinde Kalan Yaşlıların Ölüm Kaygısı Ve Ölüm İlişkin Depresyon Düzeylerinin İncelenmesi*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- MEMİŞ, Hülya. *Manevi Danışmanlık Uygulamalarının Ergenlerin Ergenlik Sorunlarıyla Başa Çıkma Düzeylerine Etkisi*. İstanbul: Sabahattin Zaim Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- MÜFTÜLER, Habibe Gülsüm. "Yaşlılar Açısından Yaşlılık Gerçeği". *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi* 2/1 (2018), 97-98.
- NEVEVÎ, İmam-I. *Riyâzü's-Sâlihîn*, I/183, Çev: İbrahim Serdar, Yusuf Şensoy. İstanbul: Sağlam Yayınevi, 2007.
- OK, Üzeyir. "Dini Danışmanlık Tanımı Ve Tarihi". *Dini Danışmanlık Ve Din Hizmetleri*. Ed. Nurullah Altaş, Mustafa Köylü. 41-42. Ankara: Gündüz Eğitim Ve Yayıncılık, 2012.
- ÖZCAN, Zeynep. "Empati Ve Dindarlık Arasındaki İlişki". *İnsan Ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 5/8 (2016), 2762-2765.
- ÖZDEMİR, Saadettin. "Dini Sosyal Hizmetlerin Temelleri". *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 25 (2012), 208.
- ÖZDEMİR, Saadettin. "Huzurevlerinde Din Eğitimi Hizmetlerinde

- Karşılaşılan Problemler Ve Çözüm Önerileri". 357-358. Ankara, 2009.
- ÖZDEMİR, Saadettin. "Sosyal Hizmetlerde Dini Danışmanlık Ve Din Hizmetleri". *Dini Danışmanlık Ve Din Hizmetleri*. Ed. Nurullah Altaş, Mustafa Köylü. 261. Ankara: Gündüz Eğitim Ve Yayıncılık, 2012.
- ÖZDEMİR, Saadettin. "Yüksek Din Eğitiminin Geleceği Ve İstihdam Alanlarına Yönelik Program Önerileri". *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 30 (2013), 237-249.
- ÖZKAN, Aysun. *Türkiye'de Sağlık Hizmetlerinde Manevi Danışmanlık: Bir Karma Yöntem Araştırması*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Doktora Tezi, 2019.
- SANCAK, Seyyid. "Kur'an Perspektifinde Din Eğitiminde Sosyo-Kültürel Farklılıkları Anlamlandırma Sürecinde "Empati" Kavramı". *Dergi Abant* 3/6 (2015), 47-48.
- SARI, Rukiye. *Hastane Hizmetleri Kapsamında Kadın Doğum Bölümünde Manevi Danışmanlık (Konya Dr. Ali Kemal Belviranlı Kadın Doğum Ve Çocuk Hastanesi Örneği)*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- SEYYAR, Ali, Özdemir, Saadettin. "AB Sürecinde Türkiye'de Dinî Sosyal Hizmetlerin Önemi: Türkiye-Almanya Örneği". II/506-523. Ankara: DİB Yayınları, 2008.
- ŞAHİN, Zuhâl Ağılıkaya. *Manevi Bakım Ve Danışmanlık*. İstanbul: Marmara Akademi Yayınları, 2. Bsk., 2021.
- ŞAHİN, Zuhâl Ağılıkaya. *Psikoloji Ve Psikoterapide Din*. İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2020.
- ŞENTEPE, Ayşe. "Yaşlılık Döneminde Dini Başaçıkma". *İnsan Ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 4/1 (2015), 188-189.
- ŞİMŞEK, Fatma Zehra. *Manevi Danışmanlık İlkeleri Bağlamında Mevlana Ve Yunus Emre Düşüncesinin Değerlendirilmesi*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- TETİK, Hayati. "Din Hizmetlerinde İletişim Becerileri Ve Empati". *Ekev Akademi Dergisi* 41 (2009), 176.
- TOPUZ, İlhan. "Cami Din Görevlilerinin Yeterliklerinin Manevi Danışmanlık Açısından Değerlendirilmesi". *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 35 (2015/2), 53.
- TOPUZ, İlhan. "Manevi Danışmanlık Ve Rehberlik Hizmetlerinde Temel Nitelik Ve Yeterlilikler". *Manevi Danışmanlık Ve Rehberlik*. Ed. Ali Ayten
-

- Vd. 245-246. İstanbul: Dem Yayınları, 2. Bsk., 2018/I.
- TUNCER, Yücel. *Huzurevi Çalışanlarının Yaşlılara Yönelik Tutumlarının Sosyo-Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi: İstanbul Örneği*. Yalova: Yalova Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- YAPICI, Asım. *Ruh Sağlığı Ve Din: Psiko-Sosyal Uyum Ve Dindarlık*. Adana: Karahan Yayınları, 2021.
- YARGICI, Atilla. “Yozlaştırılan Üç Kavram: Sevgi, Şefkat Ve Aşk”. 785. Şanlıurfa, 2016.
- YIKMIŞ, Sezergül. “Empati Dili”. *Türk Dili* 69/826 (2020), 92-93.
- YILMAZ, Macid. “Yaşlılıkta Manevi Destek Ve Din Eğitiminin Önemi”. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 39 (2013), 247-248.
- Yaşlılığa Genel Bakış. 22 Nisan 2022.
https://www.huzurevleri.org.tr/docs/shcek_yasliliga_genel_bakis.pdf
- Belediye Kanunu (Madde: 15/45). 22 Nisan 2022.
<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/1471.pdf>
- Sosyal Hizmetler Kanunu. 22 Nisan 2022.
<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2828.pdf>
- Huzurevleri 26 Bin “Çınar”ın Yuvası Oldu. 22 Nisan 2022.
<https://www.aile.gov.tr/haberler/huzurevleri-26-bin-cinarin-yuvasi-oldu/>
- Din Hizmetleri Genel Müdürlüğü. 22 Nisan 2022.
<https://dinhizmetleri.diyaret.gov.tr/>
- Yaşlı Ve Sosyal Hizmetler. 23 Nisan 2022.
<https://www.sosyalhizmetuzmani.org/yaslisosyalhizmetlerimiz.htm>
- T.C. Aile, Çalışma Ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İle Diyanet İşleri Başkanlığı Arasında İşbirliği Protokolü. 24 Nisan 2022.
<https://dinhizmetleri.diyaret.gov.tr/documents/PROTOKOL.pdf>
- Aile Ve Dini Rehberlik Büroları. 24 Nisan 2022.
<https://dinhizmetleri.diyaret.gov.tr/detay/99/aile-ve-dini-rehberlik-b%C3%Bcrolar%C4%B1>
- Din Hizmetlerinde İletişim Ve Rehberlik. 25 Nisan 2022.
http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/ilahiyat_ue/dinhizmetiletr eh.pdf

İngiltere’de Huzurevi Kreş Birarada: Çocuklarla Yaşlıların Birbirlerine

- Öğretecekleri Çok Şey Var. 26 Nisan 2022.
<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-40606687>
- Huzurevleri İle Huzurevi Yaşlı Bakım Ve Rehabilitasyon Merkezleri
Yönetmeliği. 26 Nisan 2022.
<https://www.mevzuat.gov.tr/file/generatepdf?mevzuatno=4414&mevzuattur=Kurumvekurulusyonetmeli&mevzuattertip=5>
- World Report On Ageing And Healt. 26 Nisan 2022.
http://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/186463/9789240694811_eng.pdf
- Empati. 26 Nisan 2022. <https://sozluk.gov.tr/>
- Ulusal Meslek Standardı Nedir? 30 Nisan 2022.
<https://www.myk.gov.tr/index.php/tr/skca-sorulan-sorular/genel-sorular>

THE QUALIFICATIONS THAT MUST BE FOUND IN A STAFF TO PROVIDE SPIRITUAL COUNSELLING AND GUIDANCE IN NURSING HOUSES

 Şeref GÖKÜŞ^a

 Zahide YILMAZ^b

Extended Abstract

The concept of old age refers to the last period of a person's life, in which he experiences regressions in material and spiritual terms, and his harmony with his environment begins to decline. Among the features of this period, there are issues such as fear of death, physical and mental inadequacies, isolation from society, and feelings of worthlessness. Beyond the degeneration experienced, some psychological traumas are also experienced by the residents of the nursing home, such as the problems caused by being away from their families and their environment, seeing the need for their presence decrease and struggling with constant diseases. Due to the difficult conditions of the process they have to cope with, the power and motivation of the elderly decrease and their hopes for the future also decrease, so a conscious, planned and individualized work should be carried out to support them.

While a person dynamically fulfils his social responsibilities, deterioration in the basic functions of his body due to aging causes him to lead a stable life, and gradually loses his social status with retirement. It can be said that the individual, who is psychologically negatively affected by all these processes, needs moral support in order to cope with the emotional collapse. The concept of spirituality, which also includes religious beliefs, is the feeling of trust and acceptance of absolute dominance that people feel towards a transcendent power. Spiritual counselling in old age is a field that needs to

^a Assoc. Prof., Akdeniz University, serefmut06@hotmail.com

^b Ph.D. Student, Akdeniz University, zzhdyilmz@gmail.com

be renewed according to the conditions of the modern world, to determine the systematic sub-tasks, to design the education form and to determine how this service will be provided. In today's living conditions, the loosening of ties between people or the inadequacy of psychological approaches or religious knowledge of individuals to support each other have made it necessary to perform spiritual counselling and guidance as a profession. The three main service areas of the profession are the patients who struggle for life and death in hospitals, children protected by social services, and the elderly in nursing homes.

In our country, spiritual counselling and guidance services are carried out by different departments in the General Directorate of Religious Services under the Presidency of Religious Affairs (PRA). PRA signed a number of protocols with official institutions in different time periods, the first in 2007 and the last in 2018, in order to fulfil its task in the best way possible. With the aforementioned protocols, it was decided to protect and strengthen the family, and to provide social and moral support to the problems experienced by families, children, young people, women, elderly, disabled and other individuals in need of social services. In this context, PRA opened "Family and Religious Guidance" offices in the provinces in 2003, and in all districts together with the provinces in 2017, and has been trying to carry out spiritual counselling and guidance activities since then, through the personnel assigned there.

Due to the increased emotionality and sensitivity threshold of the individual in old age, the people who will provide spiritual counselling and guidance services need to undergo a multidimensional training and increase their qualifications. In this context, the aim of the research is to determine the qualifications that should be found in the personnel who will perform the task in question. As a result of the study prepared by using the literature review method, it was determined that there are five qualifications that a spiritual counsellor should have. Among the mentioned qualifications are the mastering Islamic sciences and religious sciences, to acquire the knowledge and experience of spiritual counselling, to know the developmental characteristics and problems of the old age, to conduct the counselling process with love and to empathize in communication. Accordingly, the personnel who will carry out spiritual counselling and guidance services in nursing homes should have a command of Islamic sciences and religious sciences in the first place. The religious officer should give the information obtained from the main sources of religion, in the right place, at the right time, with the right attitude, to the elderly who need learning and support. In

addition, spiritual counsellors should have the knowledge and equipment to carry out spiritual counselling and guidance activities in order to fulfil the task assigned to them in a correct, consistent and qualified manner. Because the existence of men depends on the unity of soul and body. For this reason, in the journey of life, a person should strive for the needs of his soul as well as the effort he makes for the health and needs of his body. It is very important to keep this balance in the services to be provided to individuals. Additionally, spiritual counsellors should know the psychology of old age, correctly identify the emotions behind their attitudes and behaviours, and be able to use religious resources on issues such as the improvement of old age psychology and life satisfaction. A spiritual counsellor should listen to the client impartially, not criticize, judge, or approach with prejudice; should impose positive emotions such as morale, motivation, hope and joy, and avoid a tone that will increase the negative feelings of the interlocutors such as worthlessness, abandonment, and forgetfulness in his words and attitudes.

It is very important for the personnel who will provide spiritual counselling in nursing homes to approach the elderly with love, respect and unconditional acceptance in terms of giving meaning to their life. Because love eliminates the feelings of psychological inadequacy in people, showing respect and acceptance helps to gain and maintain the sense of self-worth. Love has a strong motivation for the individual to socialize with other people and to see himself as an important member of the society. In addition, the love of God should be explained to the elderly and the nature of this love, which can make people healthier in every way, should be benefited from. Religious officials should also use the language of empathy in communication, so that the client can feel understood and feel happy and contented on this occasion. Because empathy is of great importance in the successful execution and conclusion of the process between the spiritual counsellor and the client.

Keywords: Religious Education, Spiritual Counselling and Guidance, Presidency of Religious Affairs, Religious Services, Nursing Homes.

Acknowledgements:

-

Declarations:

1. Statement of Originality:

This work is expanded version of a presentation which has been presented in the symposium on 14th International Congress of Social Sciences with Current Research organized in Antalya between October 29-30, 2021.

2. Ethics approval:

Not applicable.

3. Funding/Support:

This work has not received any funding or support.

4. Author contribution:

The authors declare they have contributed equally to the article.

5. Competing interests:

The authors declare no competing interests.

